

KAITSEMINISTEERIUM

Rahandusministeerium
Suur-Ameerika 1, Tallinn 10122
info@fin.ee

Meie: 07.10.2025 nr 5-7/25/86-3

Riigihangete seaduse muutmise seaduse eelnõu kooskõlastamine märkustega

Kaitseministeerium toetab riigihangete seaduse (RHS) muutmise seaduse eelnõu, millega soovitakse muuta Eesti riigi jaoks oluliste hangete läbiviimine tõhusamaks ja kiiremaks. Selle eesmärgi tagamiseks toome omaltpoolt järgnevad ettepanekud, millega palume arvestada.

1. **Eelnõu § 1 punktiga 28** täiendatakse RHS § 50 punktiga 12, mille kohaselt saab korraldada väljakuulutamisetähtaajaga läbirääkimistega hankemenetluse alla rahvusvahelise piirmäära riigihankes, kui hankelepingu eesmärk on vajalik ühises kaitsetegevuses osaleva NATO liikmesriigi või ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika raames Euroopa Liidu meetmete rakendamiseks ellu viidavad kaitsetegevuses osaleva liikmesriigi sõjaväe üksuse ja nendega kaasas olevale tsiviilkoosseisule ametikohustuste täitmiseks või Kaitseväge õppuste korraldamiseks. Pidades silmas pingelisemaks muutunud julgeolekuolukorda peame muudatust väga vajalikuks, kuid teeme ettepaneku, et muudatus kohalduks Kaitseministeeriumi valitsemisalas laiemalt ja palume asendada § 50 punktis 12 sõnad „Kaitseväge õppuste korraldamiseks“ sõnadega „Kaitseministeeriumi valitsemisalas õppuste korraldamiseks“. Muudatus on vajalik, kuna Kaitseministeeriumi valitsemisalas viib õppuseid läbi ka Kaitseväe, kelle tarbeks Riigi Kaitseinvesteeringute Keskus tihti vastavaid hankeid korraldab.

2. **Eelnõu § 1 punktiga 48** täiendatakse RHS § 114 lõikega 1¹ järgmises sõnastuses „(1¹) Kui pakkumusi hinnatakse vaid pakkumuse hinna või kulu alusel, võib hankija piirduda ainult selle pakkumuse vastavuse kontrollimisega, mille ta kavatseb käesoleva seaduse § 117 kohase hindamise tagajärjel edukaks tunnistada.“. Muudatuse tulemusena saab hankija edaspidi teha esimesena kindlaks majanduslikult soodsaim pakkumus ning teha ülejäänud hankemenetluse toimingud vaid selle ühe pakkumuse ja pakkujate suhtes. Kaitseministeerium teeb ettepaneku sõnastada § 114 lg 1¹ järgmiselt: „(1¹) Pakkumuste hindamisel võib hankija piirduda ainult selle pakkumuse vastavuse kontrollimisega, mille ta kavatseb käesoleva seaduse § 117 kohase hindamise tagajärjel edukaks tunnistada.“. Pakutud sõnastus laiendab n-ö täieliku pöördmenetluse tegemise võimalust ka selles olukorras, kui on lisatud hindamiskriteeriumiks kvaliteedikriteerium, sest kvaliteedikriteeriume saab seada ka ilma pakkumusi võrdlemata. Selline muudatus vähendaks hankijate koormust veelgi ja oleks kooskõlas üldise poliitilise suunaga julgustada hankijaid rohkem kasutama kvaliteedikriteeriumeid.

3. **Eelnõu § 1 punktiga 66** muudetakse RHS § 125 lõike 4 teist lauset ning pikendatakse lihthankemenetluses asjade või teenuste hankelepingu pakkumuste esitamise tähtaega kümnelt päevalt viieteistkümnelt päevani ning ehitustööde hankelepingu puhul viieteistkümnelt päevalt kahekümne viie päevani, et väidetavalt leida tasakaal optimaalse menetluse pikkuse ja pakkujatele piisava aja tagamise vahel. Kaitseministeerium ei toeta nimetatud muudatust. Lihthanke piirmäärad küll tõusevad, kuid pakkumuste esitamise tähtaegade pikendamine sellega seonduvalt ei ole põhjendatud. Hankijad suudavad ja soovivad määrata RHS § 125 lõike 4 esimesest lausest tulenevalt mõistliku tähtaja pakkumuste esitamiseks sõltuvalt hankeesemest, mistõttu on muudatuses märgitud tähtajad lihtsamate hangete puhul ebamõistlikult pikad.

4. **Eelnõu § 1 punktiga 69** muudetakse RHS § 125 lõiget 9. Kehtiva lõike 9 kohaselt ei või hankija anda nõustumust hanklepingu sõlmimiseks enne viie tööpäeva möödumist teate esitamisest otsuse kohta, millele järgneb hanklepingu sõlmimine. Eelnõuga pikendatakse lepingu sõlmimisele eelnevat ooteaega viielt tööpäevalt seitsmele. Kaitseministeerium ei toeta nimetatud muudatust. Leiame, et ei ole mõistlik kehtestada riigisiselt nii rangeid piiranguid, sest selliselt kaob lihtsus ja efektiivsus, mida soovitakse eelnõuga saavutada.

5. Kaitseministeerium kordab oma 28.04.2025 Rahandusministeeriumile saadetud kirjas nr 5-13/25/24 tehtud ettepanekut, mis seondub menetluse lihtsustamisega ning palub muuta RHS §-i 50 punkti 10 ja sõnastada see järgmiselt:

„10) võistleva dialoogi, innovatsioonipartnerluse või konkurentsipõhise läbirääkimistega hankemenetluse käigus ei esitatud ühtegi pakkumust ega taotlust või kõik esitatud pakkumused olid riigihanke alusdokumentidele mittevastavad või kõik taotlused esitati taotlejate poolt, kes kuuluvad või võivad kuuluda kõrvaldamisele käesoleva seaduse § 95 lõike 1 või 4 alusel või kes ei vasta kvalifitseerimise tingimustele, ja hanklepingu ese ei muutu.“.

Alla rahvusvahelise piirmääraga hangetes ei ole vajadust väljakuulutamiseta läbirääkimistega menetluse korraldamisele esitada piirangut, mille kohaselt riigihanke esialgseid tingimusi oluliselt ei muudeta ning piisaks piirangust, et hanklepingu ese ei muutu. Muudatus annab hankijale võimaluse jõuda lepingusse ilma et peaks kaaluma tingimuste muutmise olulisust. Alla rahvusvahelise piirmäärana on paindlikumad tingimused põhjendatud, eriti olukorras, kus konkurentsile avatud hankemenetlus on juba korraldatud ning see ei ole õnnestunud. Tulenevalt RHS § 125 lõikest 3 võimaldab muudatus kasutada väljakuulutamiseta läbirääkimistega menetlust ka lihthangetes s.h kaitse- ja julgeolekuvaldkonna lihthangetes.

6. Samuti kordab Kaitseministeerium oma 28.04.2025 Rahandusministeeriumile saadetud kirjas nr 5-13/25/24 tehtud ettepanekut luua õiguslik alus kõrvaldamaks riigihankest pakkuja, kelle usaldusväärsus ja ausus on tõsise kahtluse all. Sellest tulenevalt teeme järgmised omavahel seotud muudatusettepanekud:

1) täiendada § 95 lõike 4 punkti 11 pärast sõna „esindajat“ sõnadega „või tegelikku kasusaajat“;

2) täiendada § 95 lõiget 4 punktiga 11¹ järgmises sõnastuses:
„11¹) kui hankijale saab teatavaks, et käesoleva lõike punktis 11 nimetatud isik on kahtlustatav või süüdistatav maksualase kuriteo toimepanemises;“;

3) muuta § 177 lõike 2 sissejuhatav lauseosa ja sõnastada see järgmiselt:
„Lisaks käesoleva seaduse § 95 lõike 4 punktides 3, 4, 11 ja 11¹ sätestatud alustele võib hankija lõikes 5 nimetatud tingimustel jätta ettevõtjaga hanklepingu sõlmimata ja kõrvaldada hankemenetlusest ettevõtja, kes:“.

RHS-i kehtiva redaktsiooni kohaselt puudub hankijal võimalus kõrvaldada riigihankes pakkuja, keda kahtlustatakse maksualase kuriteo toimepanemises, mis ei ole kooskõlas direktiivi preambulis esitatud põhjendustega, kuivõrd Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2014/24/EL riigihangete kohta ja direktiivi 2004/18/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (ELT L 94/65, 26.02.2014) põhjenduspunkt 101 näeb ette, et hankijal on õigus kõrvaldada pakkuja, kes on muutunud ebausaldusväärseks.

Pakkuja, kes on saanud kahtlustuse maksualase kuriteo toimepanemises, võib olla hankija hinnangul ebausaldusväärne ja tema kõrvaldamine peaks olema hankija kaalutusotsus. Hetkel hankijal kaalutusotsuse tegemise võimalus puudub ja arvestades, et menetlus maksualase kuriteo uurimiseks võib kesta pikka aega, siis piirab see hankija võimalust riigihanke korraldamise üldpõhimõtteid järgida, s.o tagada rahaliste vahendite säästlik ja otstarbekas kasutamine ja kindlustada, et riik teeb riigihangete kaudu tehinguid üksnes ettevõtjatega, kes on ausad. Ebausaldusväärse ettevõtjaga lepingu sõlmimine seab ohtu riigihangete seaduse, riigi enda ja ka hankija usaldusväärsuse, kuivõrd kõrvaldamise aluse enda eesmärk on tagada, et säiliks läbipaistev ja tervet konkurentsi toetav riigihangete läbiviimise viis. Hankija jaoks on eriti oluline, et maksude maksmisel järgitakse kõiki seadusi, kuivõrd hankija ise on riigihangete läbiviimisel selle sama maksumaksja raha kasutaja. Seega on mõisteta ka avalikkuse hukkamõist, kui keegi, kes makse ise korrektselt ei tasu või kelle osas on esitatud kahtlustus maksude tasumata jätmise osas, soovib teiselt poolt maksumaksja raha arvelt kasu saada. Hankija jaoks on oluline, et oleks võimalik edukalt teostada hankemenetlusest kõrvaldamise eesmärke, s.o avaliku raha kaitsmist ning avalikkuse usalduse säilitamist

riigi ja hankija vastu, ausa konkurentsi tagamist ning korruptsiooni ja teiste majanduslikus elus lubamatute tegevuste ennetamist.

Siinjuures on oluline, et kõrvaldamise alus ei kehtiks ainult juriidilise isiku osas, kuivõrd juriidilise isiku eest võtavad otsuseid vastu juhatuse liikmed, kes oma tegevusega võivad rikkuda hoolsuskohustust, mis tuleneb äriseadustikust (ÄS). Tsiviilseadustiku üldosa seaduse (TsÜS) § 35 kohaselt peavad juriidilise isiku juhtorgani liikmed oma seadusest või põhikirjast tulenevaid kohustusi täitma juhtorgani liikmelt tavaliselt oodatava hoolega ja olema juriidilisele isikule lojaalsed. Niisugust käsitlust toetab ka Riigikohtu praktika, Riigikohtu halduskolleegium selgitas oma 11.12.2019 otsuses haldusasjas nr 3-17-2235, et juhatuse liikme hoolsusstandard tuleneb ÄS § 187 lg-st 1, mille kohaselt juhatuse liikme hoolsuskohustus hõlmab ka kohustust teha informeeritud otsuseid, sh küsida asjatundjatel vajadusel lisateavet ja -selgitusi, et hoida end üldjoontes kursis ka neis valdkondades toimuvaga, mis tööjaotuse järgi ei ole tema vastutada, st tal lasub kohustus olla mõistlikul määral informeeritud. Juhul, kui muudatus kehtiks vaid juriidilise isiku osas, siis see võimaldaks pahatahtlikul juhatuse liikmel või tegelikul kasusaajal uue juriidilise keha loomise kaudu negatiivseid tagajärgi vältida, s.o uude juriidilise kehasse viiakse üle positiivsed juriidilise isiku tegevusega seotud näitajad (nt kogemus, referentsid, majandusnäitajad jne) ja eelnevasse juriidilisse kehasse jäetakse negatiivsed näitajad (nt karistatused, lepingute rikkumised jne).

7. Kuna eelnõu peamine eesmärk on riigihangete reeglite lihtsustamine, siis teeme ettepaneku muuta ka RHS § 119 lõiget 1. Varem kohaldus nimetatud säte ka siis, kui pakkuja enne lepingu sõlmimist pakkumuse tagasi võttis. 2022. aastal muudeti § 119 lõiget 1 põhjendusega, et pakkumust saab tagasi võtta ainult enne pakkumuste esitamise tähtpäeva ja pakkumus on jõus kuni jõusoleku minimaalse tähtajani. Kehtiv regulatsioon sätestab, et § 119 kohaldub ainult siis, kui pakkuja ei allkirjasta hankelepingut või ei asu nõustumusega antud hankelepingut täitma. Tuleb ette olukordi, kus pakkuja, kes oleks edukas, teatab mingil põhjusel pärast pakkumuste esitamist, et ta ei sõlmi lepingut. Selleks, et § 119 kohaldada, peab hankija, teades, et pakkuja ei sõlmi lepingut, pakkuja edukaks tunnistama ja lepingu allkirjastama ning alles siis, kui pakkuja edasisi tegevusi ei tee, saab kohaldada § 119. Ühtlasi on ebatäpne § 119 pealkiri, mis räägib pakkumuse tagasi võtmisest. Seega teeme ettepaneku muuta § 119 lõiget 1 ja sõnastada see järgmiselt: „(1) Kui pakkuja, kelle pakkumuse hankija kavatseb edukaks tunnistada, teatab hankijale vähemalt kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis, et võtab oma pakkumuse tagasi või kui edukas pakkuja ei allkirjasta hankija antud tähtaja jooksul hankelepingut või ei asu nõustumuse andmisega sõlmitud hankelepingut endast tulenevatel põhjustel hankija määratud aja jooksul täitma, hindab hankija kõiki ülejäänud pakkumusi uuesti käesoleva seaduse § 117 lõike 1 kohaselt ja tunnistab edukaks pakkumuse, mis on vastavaks tunnistatud pakkumustest majanduslikult soodsaim.“.

8. Tulenevalt julgeolekuolukorrast palume täiendada RHS-i sõnaselge erandiga, mis piiraks RHSi kohaldamise kohustus kõrgendatud kaitsevalmiduse heakskiitmisel, erakorralise seisukorra või sõjaseisukorra väljakuulutamisel. Lisaks asjadele ja teenustele peaks erand laienema ka ehitustöödele, kuna kaitse- ja tõkkerajatiste ehitamise vajadus võib ilmnedä ülimalt lühikese aja jooksul. Teeme ettepaneku täiendada RHS § 170 lõiget 1 punktiga 9 järgmises sõnastuses: „9) kõrgendatud kaitsevalmiduse, erakorralise seisukorra või sõjaseisukorra ajal sõlmitakse leping sõjalise otstarbega asjade ostmiseks, teenuste või ehitustööde tellimiseks.“.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Hanno Pevkur
minister

Grete Lasn
grete.lasn@kaitseministeerium.ee